

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

Чжан Юй

УДК 378.015.31.0.12:[373.011.3-051:78](043.3)

**МЕТОДИКА ЗАСВОЄННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МИСТЕЦЬКИХ
ТРАДИЦІЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНИХ
ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ І ХОРЕОГРАФІЇ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

张煜

СУМИ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор
Шип Сергій Васильович,
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»,
професор кафедри музичного мистецтва
і хореографії.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Мозгальова Наталія Георгіївна,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
завідувач кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії;

кандидат педагогічних наук
Ткаченко Ірина Олександрівна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
старший викладач кафедри хореографії та
музично-інструментального виконавства.

Захист відбудеться 13 травня 2021 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 12 квітня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Згідно із законом України «Про освіту» (2017), спеціалізована мистецька освіта передбачає «здобуття естетичного досвіду й ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності». Одна з ключових компетентностей, що має забезпечити дану освітню ціль, визначена в Концепції «Нова українська школа» (2016) як «обізнаність та самовираження у сфері культури. Здатність розуміти твори мистецтва...». Ця компетентність передбачає усвідомлення особистістю власної національної ідентичності, глибоке розуміння своєї національної культури, позитивне ставлення та повагу до культур інших народів світу. Аналогічні цілі поставлені урядом КНР перед освітою молодих поколінь. Вирішення таких завдань вимагає прилучення молоді до скарбів національного традиційного мистецтва, його творче засвоєння, розуміння й визнання цінності мистецтва інших національних культур. Виконання цих завдань із кожним днем стає все більш проблемним і актуальним, оскільки існуванню національних мистецьких традицій (далі – НМТ) загрожують процеси глобалізації та експансії масово-популярної культури. Головним засобом порятунку національних традицій має стати масова мистецька освіта. Для цього сучасній школі потрібний учитель, який досконало знає, глибоко розуміє національні мистецькі традиції та творчо володіє ними.

Величезне значення традиційного мистецтва для культури усвідомлено ще мислителями минулого (Платон, Аристотель, Конфуцій та ін.) і доведено видатними представниками сучасних націй. В. Антонович, Б. Грінченко, М. Грушевський, М. Драгоманов, В. Сухомлинський, К. Ушинський, П. Юркевич та ін. наголошували на важливості традиційного мистецтва для розвитку культури народу, формування його національної свідомості. Таке ставлення до національних мистецьких традицій притаманне дослідникам і педагогам Китаю (Ван Цзоуцзюнь, Ду Пу, Сун Цзянь, Цзинь Лі, Ян Тун, Ян Фань та ін.).

Сучасні дослідники та практики у сфері мистецької освіти приділяють чималу увагу національним традиціям художньої творчості. У наукових працях акцентовано на естетичну та етичну цінність традиційного мистецтва, його розвивальну та ідейно-виховну ефективність, впливовість на світогляд молодих людей та їх національну самосвідомість (Л. Андрощук, О. Бикова, І. Groшовик, Т. Дорошенко, В. Дряпіка, С. Куценко, О. Лобова, О. Мартиненко, Н. Мозгальова, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Реброва, О. Ростовський, А. Чернишова, О. Щолокова та ін.). Низка дослідників заглиблюються у специфічні аспекти проблеми, розробляють нові підходи до оптимізації процесу викладання НМТ у школі, підготовки вчителів музики та хореографії в педагогічних ЗВО (А. Гоцалюк, О. Кузик, С. Легка, Лу Лу, А. Максименко, К. Островська, Т. Разуменко, Л. Савчин, Л. Соляр, О. Таранцева, Сюй Цзяюй, Чень Цзін та ін.).

Утім, аналіз науково-педагогічних джерел засвідчує, що в них часто бракує чіткого визначення понять «національна мистецька традиція», її «засвоєння», «збереження», «розвиток» тощо. Досі залишаються відкритими теоретичні питання щодо обсягу та якості знань, навичок і вмінь учнів та вчителів мистецтва, напрямів їх творчої діяльності у сфері традиційного

мистецтва. Свої вимоги висуває й сучасна практика шкільної мистецької освіти. Зазвичай, освоєння НМТ у школах вичерпується вивченням деяких зразків національного фольклору – пісень, танців, віршів. Тому в школярів формуються уривчасті та бідні художні уявлення, які не витримують конкуренції з впливом популярного мистецтва. У такому контексті освіта потребує нових ефективних методів прилучення молодих людей до скарбів традиційного національного мистецтва свого народу та народів світу.

Отже, **актуальність теми** дисертації зумовлена наявністю таких суперечностей: між запитом суспільства в збереженні й розвитку національних художніх традицій та низькою ефективністю поширених у загальноосвітній школі засобів впливу на свідомість учнівської молоді; між необхідністю в підготовці майбутніх учителів музики і хореографії до викладання основ національних художніх традицій та відсутністю обґрунтованої методики засвоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії у процесі фахової підготовки в педагогічних закладах вищої освіти; між потребою в підвищенні рівня оволодіння майбутніми вчителями музики і хореографії національними мистецькими традиціями та відсутністю критеріїв і показників їх оцінювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» і становить частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160). Тему дисертації затверджено вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 1 від 31.08.2017 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику засвоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії у процесі фахової підготовки в педагогічних закладах вищої освіти.

Реалізація поставленої мети передбачала виконання таких **завдань**:

1. З'ясувати сутність феномену національних мистецьких традицій та виявити його освітнє значення.

2. Розробити концептуальну модель процесу освоєння національних художніх традицій у професійній підготовці вчителів музики і хореографії.

3. Визначити педагогічні підходи, принципи, методичні стратегії та педагогічні умови освоєння НМТ у професійній підготовці вчителів музики і хореографії.

4. Встановити критерії, показники та діагностичні засоби визначення рівнів оволодіння майбутніми вчителями музики і хореографії НМТ.

5. Експериментально перевірити ефективність методики засвоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії у процесі фахової підготовки в педагогічних закладах вищої освіти.

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутніх учителів музичного і хореографічного мистецтва.

Предмет дослідження – методика засвоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії у процесі фахової підготовки в педагогічних закладах вищої освіти.

Методологічною основою дослідження слугують: *системно-структурний підхід* до вивчення й теоретичного відображення феномену національних мистецьких традицій; *полікультурний, художньо-інтегративний, семіо-герменевтичний та діяльнісний* підходи до обґрунтування й розробки методики засвоєння майбутніми вчителями музики та хореографії національних мистецьких традицій.

У дослідженні використано комплекс **методів**: *теоретичних* (аналіз термінології наукового описання мистецьких традицій, структурно-функціональний і психолого-педагогічний аналіз феномену національних мистецьких традицій; моделювання процесу засвоєння НМТ майбутніми вчителями музики і хореографії; узагальнення культурологічної інформації щодо національних мистецьких традицій народів світу, методичних суджень і практичного досвіду педагогів музичного й хореографічного мистецтва, компаративний аналіз лексичних елементів, композиційних принципів, жанрів і стилів традиційного мистецтва різних національних культур; типологічний підхід до угруповання педагогічних методів засвоєння національних мистецьких традицій у страгатагеми); *емпіричних* (педагогічний експеримент, опитування, анкетування, тестування, експертна оцінка, самооцінка) для виявлення особливостей організації процесу фахової підготовки майбутніх учителів музики і хореографії, діагностування рівня засвоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії у процесі фахової підготовки в педагогічних закладах вищої освіти, перевірки ефективності запропонованої методики; *статистичних* (методи математичної обробки й аналізу одержаних даних для порівняння їх із вихідними положеннями).

Теоретичну основу дослідження становлять:

- наукові уявлення щодо феномену національної культури та мистецької традиції (М. Бахтін, Ю. Богуцький, В. фон Гумбольдт, М. Єфіменко, М. Каган, Е. Кондільяк, Конфуцій, Г. Лебон, К. Леві-Стросс, О. Лосєв, І. Ляшенко, Е. Маркарян, М. Попович, О. Тимошук, Д. Толочко, Чжан Лівень, К. Чистов, Є. Шацкий (J. Szacki), В. Шейко, К. Ясперс та ін.);

- положення педагогіки щодо спрямованості загальної та фахової освіти на оволодіння традиціями національних художніх культур (Л. Андрощук, О. Апраксина, О. Бріцина, Г. Ващенко, А. Данілюк, О. Єременко, К. Завалко, Н. Згурська, І. Зязюн, Д. Козлов, О. Кузик, С. Куценко, О. Лобова, А. Максименко, Т. Медвідь, О. Михайличенко, А. Михалюк, Н. Мозгальова, Г. Ніколаї, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, А. Сбруєва, О. Семенов, О. Устименко-Косоріч, К. Ушинський, В. Шацька, О. Щолокова та ін.);

- музикознавчі й хореологічні дослідження, що відбивають загальні властивості та специфічні риси поезики національних мистецьких традицій

України, Китаю та інших країн світу (Аристотель, В. Александрова, Л. Андрощук, Д. Антонович, О. Бойко, К. Василенко, В. Верховинець, Ву Хун (Wu Hung), С. Гриця, А. Гуменюк, А. Гоцалюк, К. Квітка, Ван Кефен (Wang Kefen), Ф. Колеса, С. Куценко, Лю Нань, О. Мартиненко, Л. Моріна, С. Петак (Petac), Т. Повалій, А. Поліщук, Д. Сарвілова, Согу Хон (Sogu Hong), Л. Соляр, Сюй Цзяюй, Цзинь Синь Синь, О. Таранцева, Л. Хоцяновська, О. Чепалов, Цзинь Лі, О. Шариков, В. Шкоріненко та ін.);

- праці з герменевтики й семіотики мистецтва, педагогічної герменевтики (Г. Гадамер, Б. Гаспаров, В. Гошовський, О. Козаренко, Г. Крейдлін, Б. Неттл (B. Nettl), М. Рейбрук (M. Reybrouck), Д. Терентьев, Ю. Лотман, М. Несбіт (Nesbit), Г. Олексюк, О. Полатайко, О. Реброва, Л. Степаова, Е. Тарасті (E. Tarasti), В. Холопова, С. Шип та ін.).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* в українській та китайській педагогічній науці здійснено цілісне дослідження процесу засвоєння майбутніми вчителями музики і хореографії національних мистецьких традицій у процесі їх фахової підготовки в педагогічних ЗВО, а саме: з'ясовано сутність феномену національних мистецьких традицій, розроблено концептуальну модель процесу і результату засвоєння досліджуваного феномену, елементами якої є емпіричні та теоретичні знання, репродуктивні та творчі вміння, мотивація та ціннісне ставлення до національних мистецьких традицій; запропоновано авторську методичку засвоєння національних мистецьких традицій, зокрема визначено оптимальні педагогічні підходи (полікультурний, художньо-інтегративний, семіо-герменевтичний та діяльнісний), принципи (культуроцентричності освіти; педагогічного діалогу; розвивального, особистісно-орієнтованого та інтерактивного навчання; автентичності та репрезентативності навчального матеріалу; кумулятивності; методичних стратегем), педагогічні умови (забезпечення гностичного, естетичного й комунікативного стимулювання) і методи (компаративного, кроскультурного, структурно-поетичного та контекстуального аналізу творів національних мистецьких традицій; жанрового моделювання традиції; імітації аутентичного зразка; реставрації та стилізованої композиції; вправи зі стимулювання синестетичного сприйняття та художніх асоціацій; дидактичних ігор «Імітатор», «Касталія», «Танцювальне буриме» тощо) засвоєння національних мистецьких традицій; розроблено методичку діагностики досліджуваної фахової властивості викладача мистецтва, встановлено критерії, показники та діагностичні засоби визначення рівнів засвоєння національних мистецьких традицій (епістемічний, праксеологічний та аксіологічний); експериментально перевірено ефективність розробленої методички у процесі фахової підготовки в педагогічних вишах.

Уточнено поняття «національна мистецька традиція», «процес засвоєння традиційного мистецтва», «поетика традиційного мистецтва»; запропоновано поняття дедуктивної, індуктивної та традуктивної стратегем.

Подальшого розвитку в контексті музично-педагогічної освіти отримали полікультурний, поліхудожній, герменевтичний та діяльнісний підходи,

педагогічні принципи діалогу, інтерактивності, розвивального та ігрового навчання, стимулювання академічної діяльності студента.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в можливості використання теоретичних положень роботи для здійснення міжпредметних зв'язків або предметної інтеграції двох видів мистецького мистецтва – музики і танцю. Матеріали дослідження можуть стати в нагоді в підготовці універсальних учителів мистецького мистецтва (за китайським терміном – «юе»), які професійно володіють знаннями та уміннями з національних мистецьких традицій. Результати роботи можуть знайти застосування в спецкурсі для студентів педагогічних ЗВО (кваліфікації «викладач хореографії», «викладач музики»), у програмах, методичних посібниках, рекомендаціях, присвячених фаховій підготовці майбутніх учителів музики й танцю.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 3371/24 від 18.12.2019 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 3741 від 16.12.2019 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 230-н від 12.12.2019 р.), Шаньдунської музично-хореографічної школи (КНР) (довідка від 06.12.2019 р.).

Апробація отриманих результатів дослідження. Основні положення, висновки й результати дослідження доповідалися на *міжнародних науково-практичних конференціях*: «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (Київ, 15–17 травня 2014 р.), «Музичне мистецтво та культура: Захід – Схід» (Одеса, 1–3 грудня 2014 р., 4–5 грудня 2015 р.), «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 16–17 лютого 2015 р.), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 28–29 квітня 2015 р.), «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 6–7 жовтня, 2016), «Трансформація музичної освіти і культури: традиція та сучасність» (Одеса, 25-26 квітня 2016), «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття» (Київ, 30-31 березня 2017 р.), «Мистецтво у нелінійному просторі» (Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.), «Сучасні орієнтири музичної освіти: традиції, досвід, інновації» (Чернівці, 4–5 квітня 2019 р.), «Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 12–13 листопада 2020 р.); *на регіональному науково-практичному семінарі* «Особистісні виміри художньо-естетичного виховання і навчання» (Одеса, 2012 р.); *на щорічних звітних засіданнях* кафедри музичного мистецтва і хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Публікації. Основні положення дисертації, її результати та висновки відображено в 9 одноосібних публікаціях, з яких 5 – у провідних фахових виданнях України, 1 – у міжнародному науковому віданні (Польща), 3 – апробаційного характеру.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків,

додатків та списку використаних джерел, що налічує 284 найменування (з яких 17 іноземними мовами). Загальний обсяг роботи становить 225 сторінок, з яких основного тексту – 180 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, з'ясовано ступінь її наукового розроблення, зв'язок із науковими планами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, описано методи, розкрито методологічну й теоретичну основу дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, апробацію, подано структуру й обсяг дисертації.

Перший розділ **«Національні мистецькі традиції як предмет освітньої практики та педагогічного дослідження»** містить аналіз наукових поглядів на предмет дисертаційної роботи. Визначено сутність феномену НМТ, його освітні функції; специфіку музично-хореографічного компоненту НМТ; обґрунтовано теоретичну модель процесу освоєння НМТ у професійній підготовці вчителів музики і хореографії в педагогічних ЗВО.

Аналіз філософських і культурологічних праць (Ю. Богуцький, В. Шейко, В. фон Гумбольдт, М. Каган, Конфуцій, К. Леві-Стросс, О. Лосев, І. Ляшенко, Е. Маркарян, М. Попович, К. Чистов, Є. Шацкий (J. Szacki), К. Ясперс та ін.) дозволив усвідомити поняття традиції як провідної категорії сфери сучасних гуманітарних знань, прийняти її визначення та встановити логічні стосунки між поняттями традиції, культури, етносу, нації, мистецтва, освіти, мистецької педагогіки. Багатобічне явище НМТ було вивчено в різних наукових аспектах.

З погляду культурології національна мистецька традиція визначається як закріплений у колективній пам'яті тезаурус художніх творів і досвід культурної практики, що історично склались у певній національній культурі. Збереженню традиції сприяє усна й писемна мова, інші семіотичні системи, технічні засоби інформації. Даний аспект дає змогу досліджувати будь-яку національну мистецьку традицію та будь-який її окремий прояв як системно-структурну та функціональну цілісність. У системно-структурному ракурсі кожна мистецька традиція може бути репрезентована власною поетикою, як-от: а) художньою мовою (фонетикою, лексикою та граматиною); б) принципами композиційного упорядкування творів; в) семантикою (образами, героями, сюжетами); г) жанрами та стилями. Визначена структура обумовлює необхідність комплексного вивчення конкретних проявів НМТ на засадах наукових методів семіотики й герменевтики мистецтва, композиційного, жанрово-стильового й семантичного аналізу художньої форми.

У системно-функціональному плані НМТ розуміється як активність суспільства, спрямована на збереження тезаурусу художніх творів і досвіду художньої практики національної культури, а також на розвиток цього досвіду в актуальній художній діяльності. Така активність соціуму здійснюється шляхом передачі мистецького досвіду від покоління до покоління. Вона може бути організованою (забезпеченою державними інституціями й культурною політикою) чи хаотичною, стабільною чи спорадичною. Соціокультурні функції збереження й розвитку НМТ найбільш ефективно здатна здійснювати система освіти.

З погляду психолого-педагогічних знань НМТ – це онтогенетичний феномен свідомості та практичної діяльності людини. Артефакти НМТ є для кожної особистості компонентами персонального тезаурусу естетичних цінностей і художньо-образних уявлень. Також даний феномен проявляється в наявності певних художньо-практичних умінь у сфері поезики традиційного мистецтва. Ставлення людини до НМТ є важливим чинником і критерієм її національної ідентифікації. Тому НМТ є неодмінним об'єктом уваги й піклування з боку суспільства. Оволодіння молодого людиною НМТ відповідає стратегічним цілям життєдіяльності кожного народу, а отже, є першорядним завданням освіти.

Аналіз наукових джерел із питань мистецької педагогіки, в яких розглядаються питання теорії та методики засвоєння НМТ, виявив наступне: а) потреба організації в загальній освітній системі та методичного вдосконалення процесу засвоєння НМТ добре усвідомлена педагогічною спільнотою; б) накопичено чимало спостережень щодо відношень між освітньою практикою в різних країнах світу й особливостями НМТ, які поки що не знайшли теоретичного узагальнення; в) поняттям, що здавна використовуються в педагогічно-літературному вжитку для характеристики НМТ, бракує визначеності семантичних меж і системної узгодженості; г) у науковому та методичному лексиконі мистецької педагогіки відсутні деякі важливі поняття й терміни, необхідні для ефективної теоретичної рефлексії проявів НМТ і розв'язання відповідних проблем мистецької педагогіки.

У відповідь на актуальні запити сучасної педагогіки мистецтва розроблено науковий апарат відбиття проблематики засвоєння НМТ у системі освіти. На основі системно-структурного підходу створено концептуальну модель засвоєння НМТ майбутніми вчителями музики і хореографії. Визначено, що педагогічний процес засвоєння НМТ і його результат (володіння традицією) є складним явищем, що містить: а) емпіричні та теоретичні знання; б) репродуктивні та творчі художньо-інтерпретаційні вміння; в) ставлення до традиційних художніх явищ національної культури.

Доведено, що запропонована модель дозволяє теоретично уявити процес і результат засвоєння майбутнім учителем музики і хореографії кожного з компонентів поезики НМТ. З'ясовано, зокрема, що засвоєння лексики традиційного китайського музично-хореографічного мистецтва, згідно з побудованою моделлю, отримує конкретний структурно диференційований вигляд, зручний для осмислення методичних завдань. Таке засвоєння передбачає: 1) набуття емпіричних і теоретичних знань щодо типових жестів, поз, музичних інтонацій (інтоном), ритмічних формул, синтаксичних структур, а в цілому – лексичного тезаурусу і граматичних принципів музичної та хореографічної мови шляхом спрямованого сприйняття й системного осмислення формальних рис і семантики аутентичних артефактів традиційного мистецтва; 2) формування вмінь відтворення в процесі музично-хореографічних виконавських дій або використання в імпровізаціях чи композиціях певних лексичних одиниць НМТ; 3) пробудження в процесі занять

інтересу студентів до національного традиційного мистецтва, формування їх свідомого духовно-ціннісного ставлення до НМТ.

Таким чином, у розділі визначено природу, структуру й соціокультурні функції національних мистецьких традицій, розроблено теоретичну модель процесу й результату засвоєння НМТ у професійній підготовці вчителів музики і хореографії в педагогічних ЗВО.

Другий розділ – **«Методичні засади фахової підготовки майбутніх учителів музики і хореографії, спрямованої на засвоєння національних мистецьких традицій»** – присвячено визначенню та описанню науково-методичних підходів, педагогічних принципів, методів та умов освітньої роботи зі студентами педагогічних вишів.

Першим підходом запропонованої в дисертації методики є полікультурний, який є вельми актуальним для сучасної української та китайської педагогіки мистецтва. Згідно з ним, ознайомлення майбутніх учителів музики з явищами традиційного мистецтва передбачає звернення до низки конкретних національних культур, які належать різним ареалам земної цивілізації. Дане положення запобігає звичайному для вишів західних країн європоцентризму, включає до освітнього процесу традиційне мистецтво народів Азії, Африки й Америки. Даний підхід дозволяє досягти «органічної єдності регіонального та світового компонентів з пріоритетом на національну спрямованість» (О. Щолокова). Головним педагогічним принципом, що конкретизує полікультурний підхід у контексті розробленої методики є принцип діалогу (М. Бахтін, В. Біблер, М. Попович та ін.) між рідною, добре знайомою культурою та культурами інших народів світу.

З'ясовано, що реалізація полікультурного підходу ефективно здійснюється у зверненні до методів культурологічного аналізу художніх явищ. Тобто, кожний артефакт, жанр або стиль національного традиційного мистецтва, що стає предметом педагогічної уваги, розглядається як феномен певної національної культури в контексті головних її сторін, інституцій, історичного стану, тенденцій розвитку. Так, твір традиційного хореографічного мистецтва розглядається в контексті історичної епохи в житті нації, характеру матеріально-технічної культури, особливих властивостей світогляду, міфології, обрядів, звичаїв, усної та писемної літератури, художньо-творчої практики. Констатовано, що в практиці активно застосовується один із провідних методів культурологічного підходу, а саме – компаративний аналіз художніх артефактів. Він є однаково дієвим, як у засвоєнні одиничних художніх творів, так і у вивченні жанрів, стилів, елементів поетики (сюжетів, архітектонічних типів, лексики тощо).

Наступний педагогічний підхід визначено як художньо-інтегративний або поліхудожній (О. Бузова, Л. Масол, Г. Шевченко, Б. Юсов та ін.). Даний підхід передбачає усвідомлення та практичне використання студентами можливостей інтеграції різних засобів художньої виразності у творах традиційного мистецтва. Запропонована методика спрямована на формування знань про системну єдність мистецької традиції, що відбиває цілісність національного художнього образу світу. Означений підхід опирається на методи стимулювання й розвитку синестетичного сприйняття, формування художніх асоціацій і чуттєвих уявлень;

культивації аналогії як методу емпіричного й теоретичного пізнання. Такі методи стосуються будь-яких сторін форми та змісту: властивостей художнього матеріалу, персонажів, сюжетів, емоційних і психологічних модусів, стилів, жанрів. У психолого-педагогічному аспекті даний підхід проявляє себе, по-перше, у спрямуванні освітнього процесу на формування емпіричних уявлень і теоретичних знань про системні відношення між видами й жанрами художньої творчості. Він обумовлює природність звернення в педагогічному процесі до методу жанрового моделювання культури (Б. Асаф'єв, Д. Кабалевський, М. Каган та ін.). Сутність даного методу полягає в можливості репрезентації невичерпно різноманітного змісту художньої культури засобом понятійного моделювання її жанрового складу. Жанрова модель виявляє системну організацію мистецької практики, ступінь її складності, головні елементи та системні зв'язки.

Визначено, що художньо-інтегративний підхід втілюється також у комплексі вправ, націлених на формування практичних навичок і вмінь майбутніх учителів музики і хореографії, як-от: а) навички синестетичного сприйняття художніх творів; б) уміння контролювати всі сторони процесу художнього вираження під час репродуктивних або імпровізаційно-творчих дій; в) уміння поєднувати різні за видом засоби художньої виразності, створювати оригінальний синтетичний твір мистецтва в руслі певної НМТ. Аргументовано, що зазначене положення є особливо актуальним у підготовці майбутнього вчителя хореографії, який завжди має справу з художнім синтезом: танець зазвичай є продуктом синтезу рухів і поз тіла із засобами музики, акторського мистецтва та прикладного образотворчого мистецтва (костюм, аксесуари). У більш широкому контексті танець має генетичний зв'язок із міфами, ритуалами, звичаями, побутом, етикетом конкретної суспільної групи. Завдяки цьому він опосередковано пов'язаний з усією системою видів мистецтва в даному культурному середовищі.

Третя основа методики засвоєння НМТ визначається як семіо-герменевтичний підхід, необхідність якого обумовлена тим, що артефакти «чужих» мистецьких традицій, які належать мало знайомим для студентів культурам, можуть бути частково чи зовсім незрозумілими для них, унаслідок цього, непривабливими, неестетичними. Зазначений підхід передбачає звернення до педагогічної герменевтики (А. Закірова, О. Олексюк, О. Полатайко, О. Реброва та ін.), зокрема до семіо-герменевтичного підходу (Л. Степанова, С. Шип). Його сутність полягає в тому, що педагогічна інтерпретація художніх творів спирається на положення семіотики мистецтва. Згідно з положенням цього напрямку мистецтвознавства, кожний артефакт інтерпретується як знакова структура, що має свою усталену семантику й закономірну організацію (граматику). Одним із провідних принципів застосування семіо-герменевтичного підходу в мистецькій педагогіці є формування у студентів психологічної установки сприйняття й навичок опанування смислу окремих художніх знаків і цілісних формоутворень у контекстах різного рівня: від просторово-часової структури одиничного артефакту ГМТ до найширшого контексту (інтертексту) художньої культури людства. Орієнтиром у цьому слугує метод герменевтичного кола (Г. Гадамер).

Четвертий підхід визначено як діяльнісний підхід, що ґрунтується на педагогічних ідеях Я. Коменського, А. Дістервега, Л. Виготського, В. Давидова, А. Леонтьєва та ін. Зазначений підхід спрямовано на накопичення в процесі діяльності досвіду синестетичного сприйняття; широкого тезаурусу полімодальних образних уявлень; естетично цілісних і емоційно забарвлених емпіричних знань; раціональних спостережень і узагальнень. У запропонованій методиці даний підхід конкретизується в низці педагогічних принципів, як-от: «принцип урізноманітнення форм і видів діяльності» (О. Рудницька); принцип розвивального навчання (на доступно високому рівні складності, при доступному темпі освоєння матеріалу, залученні проблемного викладення матеріалу тощо). Специфіка навчальної мистецької діяльності обумовила впровадження принципу особистісно-диференційованого навчання, який втілюється в підборі персональних завдань, стимулюванні самостійної творчої діяльності, здійсненні персонального моніторингу освітнього процесу.

Обговорені підходи та принципи реалізовано в комплексі методів навчально-виховної роботи з майбутніми вчителями музичного та хореографічного мистецтва. Згідно з прийнятою теоретичною моделлю процесу засвоєння НМТ, виділено три групи методів. Методи, які входять до першої групи, спрямовані на оволодіння знаннями з НМТ. Їх основу складають: 1) ознайомлення з твором національної традиції в аутентичному вигляді; 2) інформаційно підготовлена й контрольована демонстрація твору у виконанні викладача; 3) знайомство з традиційним мистецьким артефактом у виконанні професійних митців, які відтворюють аутентичні властивості НМТ; 4) знайомство з аутентичними поняттями, які відбивають лексику, синтаксис, композиційний устрій, техніку НМТ (наприклад, з поняттями «сегях», «раст», «шур» з практики іранської та азербайджанської музики, або «карані», «хаста», «мудра» в традиції індійського танцю). Згідно із семіо-герменевтичним підходом, пропонується метод граматичних розвідок, що націлені на вирізнення в художньому тексті, описання, образне осмислення та запам'ятовування лексичних елементів (музичних інтоном, ритмічних формул, хореографічних жестів) і цілісних висловлень (синтагм); б) метод експлікації семантичного інваріанту колективного сприйняття мистецького твору (за формою – експеримент зі сприйняттям).

До групи методів, що спрямовані на формування мистецьких умінь і утворюють другу групу в комплексі розробленої методики засвоєння НМТ, входять: 1) точне відтворення музичного чи хореографічного елемента одразу після його демонстрації; 2) репродукція художнього тексту або текстового елемента за музичною чи хореографічною нотацією (наприклад, відтворення мелодії за традиційним музичним записом у системах «веньці пу», «гунче»; репродукція елемента старовинного західноєвропейського танцю за нотацією Бошана-Фейо); 3) художня реставрація музичного тексту або танцю за словесним белетристичним чи професійним описанням (творами В. Авраменка, К. Квітки, Лукіана, Туано Арбо, С. Худекова, К. Чапека та ін.); 4) створення оригінальної стилізованої музичної або хореографічної композиції відповідно до поезики певної національної культури (експромтом або за підготовленим планом);

5) вправи з варіювання та комбінаторного застосування освоєних лексичних та синтагматичних одиниць традиційної художньої мови; 6) навчальні тести до формування вмінь художньої рецепції когнітивного рівня (вправи на розрізнення, порівняння та ідентифікацію базових лексичних елементів, жанрів, стилів, художніх технік, риторичних прийомів певної НМТ); 7) індивідуальні завдання зі створення герменевтичного коментарію до певного зразка НМТ.

Третя група методів спрямована на формування інтересу й ціннісного ставлення до пізнавальної, художньо-творчої та педагогічної діяльності в царині НМТ. До цієї групи входять: 1) командні чи індивідуальні ігри-змагання («Одеон» – змагання імпровізаторів на певну тему чи формальний принцип («ном»); «Касталія» – гра в аргументовану аналогію за принципом «Гри в бісер» Г. Гессе; «Танцювальне буриме», основане на певному жанрі НМТ (українська коломийка, провансальська тенсона, чжуанська гесюй, слов'янські ігри-хороводи, войовничі перепляси кавказців, китайські танці левів); 2) вікторини, змістом яких є всесвітньо відомі герої та сюжети міфології; 3) конкурси творчих проєктів-презентацій певних НМТ для школярів.

Відповідно до принципу особистісно-диференційованого навчання, запропоновані методи співвіднесено з трьома стратегемами. Перша з них – індуктивна – охоплює методи викладання, які прямують від конкретного матеріалу до його узагальнень. Такий процес починається з накопичення окремих фактичних знань, образних вражень, емоційних оцінок, засвоєних у процесі виконавської роботи елементів музичної та танцювальної форми, окремих творів. Наступним кроком є узагальнення квантів набутого досвіду, перехід до уявлень про класи подібних явищ, формування відповідних понять, генералізація прийомів виконання, поява інтересу до освоєних властивостей НМТ. Реалізація дедуктивної стратегіми освоєння НМТ починається з прояснення цілісної картини художньої практики, в якій національна мистецька традиція постає у вигляді єдиної системи жанрів, стилів, художньо-мовних діалектів, семантичних інваріантів, які далі в освітньому процесі отримують конкретизацію. Дедуктивна стратегіма передбачає освоєння виконавських і творчих умінь у напрямі від виконання цілісного твору шляхом наслідування до технічного опрацювання й осмислення кожного елементу художньої мови, кожного технічного прийому. Третя стратегіма, що отримала назву традуктивної (від латинського *traductio* – перенесення), передбачає освоєння НМТ «від конкретного до конкретного». У набутті знань дана стратегіма опирається на пояснення за аналогією, осмислення однорідних понять, однорядних мовних елементів, типів композиції, технік, стилів і жанрів. У набутті вмінь – це перехід від дій, що вже засвоєні до аналогічних дій, які потрібно опанувати. Дані стратегіма дозволяє студентам поєднувати емпіричні знання й навички, отримані в різні часи й за різних обставин, концентрує увагу на релевантних особливостях елементів різних НМТ.

Запропонована методика передбачає впровадження в процес засвоєння НМТ комплексу педагогічних умов, якими є забезпечення гностичного, естетичного й комунікативного стимулювання освітнього процесу. Перший вид стимулювання базується на використанні в освітньому процесі явищ НМТ, які

викликають у студентів пізнавальний інтерес своєю незвичайністю, актуальністю, схожістю зі знайомими явищами мистецтва. Аргументовано, що естетичне стимулювання полягає у відборі найбільш яскравих, привабливих, експресивних, але не дуже складних за формою творів, які напевно справляють гедоністичне враження, добре запам'ятовуються й можуть функціонувати як естетичні знаки-символи конкретної НМТ. У роботі доведено, що комунікативне стимулювання – це організація безпосереднього спілкування студентів із носіями національних мистецьких традицій, колективне відвідування спектаклів, концертів національних фольклорних ансамблів, виставок, кіносеансів, спільна праця над творчими музично-хореографічними проектами, «спонтанні» дискусії тощо.

Таким чином, на основі визначених педагогічних підходів і принципів створено авторську методику освоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії, визначено методичні стратеми, прийоми та педагогічні умови їх фахової підготовки в педагогічних вишах.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка методики засвоєння національних мистецьких традицій у фаховій підготовці вчителів музики і хореографії в педагогічних закладах вищої освіти»** визначено засоби діагностики рівнів засвоєння НМТ майбутніми вчителями музики і хореографії, узагальнено результати констатувального експерименту, охарактеризовано процес і результати експериментальної перевірки ефективності застосування розробленої авторської методики.

На основі розробленої в дисертації теоретичної моделі та критичного аналізу методів педагогічної діагностики, запропонованих у дослідженнях різних проблем музичної та хореографічної освіти, було визначено критерії та показники рівня володіння НМТ студентами педагогічного вишу.

Перший критерій позначено як епістемічний. Показниками до нього слугують: а) обсяг відомих студентові, впізнаних ним у формі художніх творів елементів НМТ; б) ступінь коректності наявних у студента знань щодо НМТ; в) ступінь коректності співвіднесення елементів чи властивостей конкретних творів із поетикою певної НМТ; г) здатність до системної характеристики форми та інтерпретації образного смислу творів НМТ та їх елементів. Засобами діагностики за даним критерієм є: тестування; методика шкалювання естетичної плинності (Aesthetic Fluency Scale); метод триангуляції синкретичної таксономії (Ascott, 2005); експертна оцінка.

Другий критерій педагогічної діагностики володіння студентом НМТ – праксеологічний. Його спрямовано на виявлення художньо-виконавських і творчих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії. Показниками до цього критерію є: а) обсяг практично освоєних у виконавській діяльності елементів НМТ (музичних інтонем, ритмоформул, хореографічних жестів, типових синтагм тощо); б) ступінь коректності відтворення елементів НМТ у художньо-репродуктивних діях; в) здатність до створення оригінального артефакту на основі елементів НМТ; г) здатність до словесної інтерпретації традиційного артефакту в аутентичному образно-смысловому контексті або в оновленому контексті з метою осучаснення образної семантики. Діагностика за

даним критерієм здійснюється за допомогою методу шкалювання дивергентності мислення та креативності, самооцінки студентів, експертної оцінки.

Діагностика ступеня володіння НМТ майбутніми вчителями музики і хореографії за третім – аксіологічним – критерієм зорієнтована на оцінку ставлення майбутнього вчителя мистецтва до засвоєної традиції, виявлення міри мотивації його пізнавальної та художньо-творчої активності. Показниками слугують: а) інтерес до сприйняття, вивчення та практичного засвоєння НМТ; б) позиція НМТ в ієрархічній системі художніх цінностей особистості. Засоби оцінювання: педагогічні спостереження; самооцінка студентом міри зацікавлення явищами НМТ; анкета «Національна мистецька традиція як особистісна та художня цінність» (адаптація опитувальника «Teaching with the Arts Survey»).

Експериментальна робота здійснювалася на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Шаньдунської музично-хореографічної школи (КНР). У констатувальному експерименті взяло участь 210 осіб (з них – 86 осіб з Китаю). У ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» було створено: експериментальну групу студентів 4 року навчання (ЕГ) та контрольну групу (КГ), обидві чисельністю 60 осіб. Педагогічний експеримент проводився протягом двох з половиною років (2017–2018, 2018–2019 і перший семестр 2019–2020 навчальних років).

Констатувальний експеримент виявив, що більшість опитаних студентів мали мізерний обсяг знань щодо НМТ (60 %), причому за показником системного знання семіотичних засобів художньої мови й розуміння їх семантики кількість студентів із нижчим рівнем знань досягла 80 %. Не набагато кращою виявилася ситуація з практичними вміннями майбутніх учителів музики і хореографії. Лише дві особи (3 %) виявили високий рівень володіння лексикою рідної (української) НМТ, а більшість (у середньому 42 %) проявили низькі вміння за праксеологічним критерієм. Утім, отримані дані засвідчили наявність у великої маси студентів (73 %) задовільного рівня практичного знайомства з музичною та хореографічною лексикою різних національних традицій і готовності до їх коректного відтворення. Найгіршу ситуацію засвідчила діагностика студентів за аксіологічним критерієм: високий інтерес до НМТ проявили лише дві особи (ті самі, що мали й найкращі практичні вміння), але жодний студент не визнав НМТ вищою цінністю. Навпаки, 77 % опитуваних визнали низьку зацікавленість у даній сфері мистецтва.

Формувальний експеримент здійснювався у два етапи. Перший етап (накопичувальний) мав завданням формування емпіричних знань, виконавських умінь аутентичного відтворення артефактів та пробудження інтересу до феномену НМТ. Він був розрахований на один рік і проводився на базі академічних курсів «світової художньої культури», «народної музики» та «народно-сценічного танцю». Першим його завданням було значне розширення кола знайомих студентам мистецьких традицій народів різних країн світу. Особлива увага приділялася музично-хореографічним традиціям народів Східної Європи,

найбільш розвиненим культурам Азії, Африки та Америки. Підкреслювалися такі риси традиційного мистецтва, як зв'язок із міфами й обрядами, синкретизм і символізм виражальних засобів, вплив на творчість професійних митців. На даному етапі превалювали методи індуктивної та традуктивної стратагем (наслідування зразків; «занурення в культуру», кроскультурного аналізу жанрів та образних архетипів; герменевтичних ескізів; міжвидових асоціацій; граматичної, композиційної, жанрової та стильової атрибуції фрагментів художнього тексту тощо). Контрольне діагностування показало виразне, хоч і неоднакове за всіма критеріями, поліпшення рівня володіння НМТ у студентів експериментальної групи, що засвідчило правильність обраних напрямів і засобів фахової підготовки.

Другий – розвивальний – етап формувального експерименту, що в цілому тривав протягом трьох семестрів, включив спецсеминар «Традиційне мистецтво народів світу», який своїм завданням мав якісне вдосконалення процесу засвоєння НМТ майбутніми вчителями музики і хореографії, а саме: теоретичне узагальнення та приведення до системної цілісності знань із поетики (лексичних засобів, граматичних норм, типової семантики, жанрово-стильового контенту) традиційного мистецтва; освоєння семіо-герменевтичних умінь; набуття здатності до створення оригінальних художніх артефактів на поетичній основі національних мистецьких традицій; формування стійкого інтересу та ставлення до МТР як до високої естетичної та етичної цінності. У центрі педагогічної уваги даного етапу були національні мистецькі традиції України та Китаю (зокрема, традиція української обрядової пісенності та китайської народної хореографії), а також деякі жанрові системи музично-хореографічних культур Іспанії, Індії, Мексики та Єгипту. На даному етапі домінували методи дедуктивної стратагеми (моделювання поетичної системи НМТ; реконструкція етнокультурного контексту твору; вербалізація символічного смислу елементів художньої форми). Більш послідовно використовувались інтерактивні методи (конкурс індивідуальних та колективних проєктів, вікторини, ігри-змагання).

На завершення формувального експерименту було проведено заключний діагностичний зріз, результати якого упорядковані з використанням методів математичної статистики. Виявлено статистично достовірну динаміку зростання ступеня володіння національними мистецькими традиціями в експериментальній групі студентів порівняно з контрольною групою за всіма прийнятими критеріями. Узагальнені дані формувального експерименту подано в Таблиці 1. Найбільшу позитивну динаміку виявили зміни у ставленні студентів до НМТ (57 % респондентів включили НМТ до вищого щаблю особистісної ієрархії естетичних цінностей, а 35 % виявили схильність до самостійної творчої діяльності в цій сфері мистецтва). Помітно покращився рівень системних знань (епістемічний критерій) у студентів експериментальної групи: вищий рівень продемонстрували 20 % осіб (у контрольній групі – 8 %). Значного прогресу зазнали члени експериментальної групи за праксеологічним критерієм. Зокрема, значно зросла здатність до творчого володіння художніми засобами НМТ (різниця між частками студентів експериментальної та контрольної груп, які виявили високий рівень сформованості даних умінь, виражається пропорцією 25 % : 7 %,). Такий важливий показник

свідчить про здатність майбутніх учителів мистецтва, підготовлених за авторською методикою, не тільки до збереження, але й до розвитку НМТ у художніх проектах, оригінальних композиціях, герменевтичних інтерпретаціях.

Таблиця 1

Порівняльні результати формувального експерименту

РІВНІ	Експериментальна група				Контрольна група			
	До початку експерименту		Наприкінці експерименту		До початку експерименту		Наприкінці експерименту	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
В	2	3,33	16	26,67	2	3,33	3	5,00
С	22	36,67	39	65,00	21	38,33	29	48,33
Н	36	60,00	5	8,33	37	58,33	28	46,67

Отже, застосування теоретичних, емпіричних і статистичних методів дозволило визначити критерії та показники рівнів сформованості досліджуваного феномену, експериментально перевірити ефективність методики оволодіння майбутніх учителів музики і хореографії національними мистецькими традиціями в процесі фахової підготовки в педагогічних ЗВО.

Наукове обґрунтування, розробка й експериментальна апробація методики засвоєння національних мистецьких традицій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики і хореографії дозволили дійти таких **висновків**:

1. Визначено сутність феномену національні мистецькі традиції та виявлено його освітнє значення. З'ясовано, що в культурологічному аспекті НМТ – це закріплений у колективній пам'яті тезаурус художніх творів і досвід художньої практики, що історично склались у певній національній культурі; у функціональному плані, НМТ розуміється як активність суспільства, спрямована на збереження тезаурусу художніх творів і розвиток художньої практики певної національної культури. Встановлено, що кожна НМТ характеризується своєю поетикою, а саме: художньою мовою, типами композиційного упорядкування форми творів, типовою образністю, жанрами та стилями. У педагогічному аспекті НМТ – це один із головних цільових об'єктів етичної, естетичної та, зокрема, мистецької освіти; предмет першорядної уваги й піклування музичної та хореографічної педагогіки. Освітній смисл НМТ конкретизується як комплекс особистісних знань, умінь і цінностей. Підкреслена важливість ставлення молоді людини до НМТ, що слугує чинником і критерієм її національної самоідентифікації.

2. Розроблено концептуальну модель процесу освоєння національних художніх традицій у професійній підготовці вчителів музики і хореографії. В основі моделі – психологічна інтерпретація національної мистецької традиції, що трактується як феномен свідомості й діяльності людини. Даний феномен проявляється в комплексі особистісних образних уявлень, етичних та естетичних цінностей, знань і практичних умінь, що відображають тезаурус традиційних художніх творів і досвід мистецької практики певної національної культури. Виходячи з цього положення, визначено компоненти теоретичної моделі, а саме: а) знання щодо НМТ (емпіричне й теоретичне); б) художньо-практичні вміння

(репродуктивні та творчі); в) позитивне ставлення до національних мистецьких традицій (від зацікавленості до свідомого визнання цінності).

3. Визначено педагогічні підходи до наукового пояснення й організації педагогічного процесу (полікультурний, художньо-інтегративний, семіо-герменевтичний та діяльнісний); педагогічні принципи (культуроцентричності, діалогу культур, розвивального та особистісно-диференційованого навчання, інтерактивного навчання, семіотичної інтерпретації творів мистецтва, репрезентативності, кумулятивності, вибору методичних стратегій); методи здійснення освітнього процесу (культурологічний, компаративний, структурно-поетичний, контекстуальний, кроскультурний і граматичний аналіз; жанрове моделювання культури; стимулювання синестетичного і асоціативного сприйняття художніх текстів; демонстрація та відтворення автентичних творів НМТ; герменевтичні етюди, дидактичні ігри тощо); педагогічні умови, оптимальні для ефективного впровадження запропонованої методики (забезпечення гностичного, естетичного й комунікативного стимулювання освітнього процесу).

Відповідно до принципу особистісно-диференційованого навчання, передбачено використання трьох методичних стратегій: індуктивної (виклад матеріалу та його практичне засвоєння у напрямку від окремих вражень, знань і виконавських дій до їх інтеграції, узагальнення, усвідомлення системної єдності); дедуктивної (рух від загальних закономірностей і принципів поезики НМТ до їх конкретних проявів, від цілісного художнього враження чи творчого задуму до осмислення та відтворення деталей); традиктивної (освоєння НМТ у напрямі «від конкретного до конкретного», яке реалізується у поясненні художніх явищ за допомогою аналогій, у переході від засвоєних перцептивних чи художньо-виконавських умінь до оволодіння подібними новими вміннями).

З метою оптимізації освітнього процесу в педагогічних закладах вищої освіти весь загальний запропонований методів було розподілено за трьома цільовими категоріями: а) методи, спрямовані на засвоєння знань про НМТ (ознайомлення з творами національної традиції в автентичному та стилізованому вигляді; культурологічний, компаративний, кроскультурний, граматичний, семіотичний аналіз; занурення в культуру; знайомство з автентичними поняттями поезики НМТ; експеримент з колективним сприйняттям семантичного інваріанту мистецького твору тощо); б) методи формування мистецьких умінь (відтворення елементу форми за автентичним зразком; репродукція художнього тексту за нотацією; художня реставрація твору за словесними описанням; створення оригінальної композиції відповідно до поезики певної НМТ; вправи з варіювання та комбінаторного застосування лексичних і синтагматичних одиниць традиційної художньої мови; навчальні тести для формування установки синкретичного сприйняття; створення герменевтичного коментарію до зразка НМТ тощо); в) методи формування мотиваційно-ціннісного ставлення до НМТ (ігри-змагання, основані на традиційних жанрах мистецтва; вікторини; конкурси творчих проєктів-презентацій НМТ для школярів). Потреба пристосування методів до завдань конкретного етапу чи моменту освітнього процесу передбачає використання трьох стратегій: індуктивної, дедуктивної, традиктивної.

4. Встановлено критерії, показники та засоби діагностики рівня володіння національними мистецькими традиціями майбутніми вчителями музики і хореографії, а саме: епістемічний (показники – обсяг відомих елементів НМТ, ступінь коректності емпіричних знань, здатність співвіднесення властивостей творів із поетикою певної НМТ, здатність до системної характеристики форми та образного смислу творів НМТ); праксеологічний (показники – обсяг освоєних у виконавській діяльності елементів НМТ, ступінь коректності їх відтворення, здатність до створення оригінального артефакту на основі елементів НМТ, здатність до творчої інтерпретації елементів НМТ у герменевтичній чи творчо-проективній діяльності; аксіологічний (показники – ступінь інтересу до сприйняття, вивчення та практичного засвоєння НМТ, позиція НМТ в ієрархічній системі художніх цінностей особистості).

5. Експериментально перевірено методику засвоєння НМТ майбутніми вчителями музики і хореографії у процесі фахової підготовки в педагогічних закладах вищої освіти. Констатувальний експеримент виявив задовільний рівень практичного знайомства маси студентів з елементами НМТ, низький рівень розуміння образного смислу та знань принципів поетики традиційного мистецтва. Формувальний експеримент мав два етапи: накопичувальний (у його основі методи формування емпіричних знань, репродуктивних художньо-виконавських дій, стимулювання інтересу до НМТ) і розвивальний (переважно методи формування системних знань, умінь творчого втілення поетики НМТ, стимулювання свідомого ціннісного ставлення до національних мистецьких традицій). Отримані статистичні дані продемонстрували значне покращення володіння НМТ у студентів ЕГ (57 % респондентів включили НМТ до вищого щаблю особистісної ієрархії естетичних цінностей, а 35 % виявили схильність до самостійної творчої діяльності в цій сфері; високий рівень продемонстрували 20 % осіб за показником володіння системними знаннями, 25 % - за показником творчого володіння поетикою НМТ), що довело ефективність прийнятих підходів і принципів, розроблених методів і педагогічних умов фахової підготовки майбутніх учителів музики і хореографії в педагогічних закладах вищої освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів піднятої проблеми. Одним зі складних питань освоєння НМТ народів світу є глибокі відмінності базових норм музичної та хореографічної мови різних художніх традицій, зокрема звуковисотного строю, тембральних властивостей музичного інструментарію, апарату танцюриста, символіки жестів. Значний інтерес і складність становить проблема структурного моделювання та інтерпретації поетики мистецтва культур Африки та Океанії. Перспективним напрямом дослідження є вивчення взаємодії фольклору, популярного й академічного мистецтва в освітній практиці та педагогічній теорії різних країн.

Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких працях автора
Статті в наукових фахових виданнях України

1. Чжан, Юй. (2018). Традиционный танец Китая как предмет педагогического исследования и освоения. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 163, 226–232.

2. Чжан, Юй. (2019). Национальные традиции танцевального искусства как предмет хореографического образования. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, 1–2 (13–14), 53–65.

3. Чжан, Юй. (2019). Освоєння національних художніх традицій майбутніми вчителями музики і хореографії як психолого-педагогічний феномен. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10 (94), 323–334.

4. Чжан, Юй (2019). Основи методики освоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики та хореографії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*, 112–120.

5. Чжан, Юй. (2020). Методичні особливості освоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (96), 413–425.

Стаття у науковому зарубіжному виданні

6. Zhang, Yu. (2020). The Pedagogical Diagnostics of Mastering of National Artistic Traditions by Future Teachers of Music and Choreography. *Polish journal of science*, 25, vol. 3, 56–62.

Праці апробаційного характеру

7. Чжан, Юй (2016). Семиотический подход к изучению хореографического искусства и его педагогическое значение. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали та тези II Міжнародної конференції молодих учених та студентів*. Одеса, Том 2, 97–100.

8. Чжан, Юй (2017). Художественный потенциал лексики традиционного китайского танца. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали та тези III Міжнародної конференції молодих учених та студентів*. Одеса, Том 2, 97–100.

9. Чжан, Юй. (2019). Художній потенціал хореографічної мови китайського традиційного театру. *Сучасні орієнтири мистецької освіти: традиції, досвід, інновації: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*, 80–82.

Чжан Юй. Методика засвоєння національних мистецьких традицій у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів музики і хореографії. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2021.

У дисертації теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику освоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії у процесі фахової підготовки в педагогічних ЗВО. Розглянуто явище національної мистецької традиції. Визначено його сутність та освітнє значення. Розроблено концептуальну модель процесу освоєння національних художніх традицій у професійній підготовці вчителів музики і хореографії. Визначено педагогічні підходи, принципи, методичні стратегії та педагогічні умови засвоєння національних художніх традицій у

професійній підготовці вчителів музики і хореографії. Встановлено критерії, показники та діагностичні засоби визначення рівнів оволодіння майбутніми вчителями музики і хореографії національними мистецькими традиціями. Експериментально перевірено ефективність методики професійного навчання майбутніх учителів музики і хореографії, спрямованої на оволодіння національними мистецькими традиціями в процесі фахової підготовки у ЗВО.

Ключові слова: майбутній учитель музики і хореографії, національна мистецька традиція, методика засвоєння національних мистецьких традицій, фахова підготовка в педагогічних ЗВО, процес засвоєння традиційного мистецтва, поетика традиційного мистецтва.

Чжан Юй. Методика освоения национальных художественных традиций в процессе профессиональной подготовки будущих учителей музыкального искусства и хореографии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Сумской государственный педагогический университет имени А. С. Макаренко. – Сумы, 2017.

В диссертации теоретически обоснована, разработана и экспериментально проверена методика освоения национальных художественных традиций будущими учителями музыки и хореографии в процессе профессиональной подготовки в педагогических УВО. Рассмотрено явление национальной художественной традиции; определены его сущность и образовательное значение. Разработана концептуальная модель процесса освоения национальных художественных традиций в профессиональной подготовке учителей музыки и хореографии. Определены педагогические подходы, принципы, методические стратегемы и педагогические условия освоения национальных художественных традиций в профессиональной подготовке учителей музыки и хореографии. Установлены критерии, показатели и диагностические средства определения уровней овладения будущими учителями музыки и хореографии национальными художественными традициями. Экспериментально проверена эффективность методики профессионального обучения будущих учителей музыки и хореографии, направленных на овладение национальными художественными традициями в процессе профессиональной подготовки в УВО.

Ключевые слова: будущий учитель музыки и хореографии, национальная художественная традиция, методика усвоения национальных художественных традиций, профессиональная подготовка в педагогических УВО, процесс усвоения традиционного искусства, поэтика традиционного искусства.

Zhang Yu. Methodology of mastering the national artistic traditions in the professional training of future music and choreography teachers. – The manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – theory and methods of musical education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2021.

The thesis is a comprehensive study of the process of mastering by future music and choreography teachers of national artistic traditions in the process of their professional training in pedagogical higher education institutions, namely: the essence of the phenomenon of national artistic traditions is clarified, a theoretical model of the process and result of mastering of the studied phenomenon is developed. The model is based on a psychological interpretation of the national artistic tradition, which is defined as a phenomenon of human consciousness and activity. This phenomenon is manifested in a complex of personal imagery, ethical and aesthetic values, knowledge and practical skills that reflect the thesaurus of traditional works of art and the experience of artistic practice of a particular national culture. The model includes such elements as empirical and theoretical knowledge, reproductive and creative skills, motivation and value attitude to national artistic traditions. The author's methodology of mastering national artistic traditions is offered, in particular the optimal pedagogical approaches (multicultural, artistic-integrative, semio-hermeneutic and activity), principles (culture-centeredness of education; pedagogical dialogue; developmental, personality-centered and interactive learning; authenticity and representativeness of the learning material; cumulateness; methodological stratagems), pedagogical conditions (providing gnostic, aesthetic and communicative stimulation) and methods (comparative, cross-cultural, structural-poetic and contextual analysis of works of national artistic traditions; genre modeling of tradition; imitation of authentic sample; restoration and stylized composition; stimulation of synesthetic perception and artistic associations, didactic games "Imitator", "Castalia", "Dancing burime", etc.) of mastering the national artistic traditions are determined. The diagnostic methods to detect the investigated professional quality of the art teacher are developed. The criteria and indicators (epistemic (indicators – the amount of known elements of national artistic traditions, the degree of correctness of empirical knowledge, the ability to correlate the properties of works with the poetics of a particular national artistic tradition, the ability to systematically characterize the form and figurative meaning of the national artistic tradition works); praxeological (indicators – the amount of national artistic tradition elements, having been mastered in the performing activity, the degree of correctness of their reproduction, the ability to create an original artifact based on the national artistic tradition elements, the ability to creatively interpret the national artistic tradition elements in the hermeneutic or creative-projective activities; axiological (indicators – the degree of interest to perceiving, studying and practical mastering of national artistic traditions, the position of national artistic traditions in the hierarchical system of artistic values of the individual) as well as diagnostic means of determining the levels of mastering the national artistic traditions are established. The efficiency of the developed methodology in the process of professional training in pedagogical higher education institutions has been experimentally checked.

Key words: future teacher of music and choreography, national artistic tradition, methods of mastering national artistic traditions, professional training in pedagogical higher education institutions, process of mastering traditional art, poetics of traditional art.

Підписано до друку 07.04.2021 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.